

Peter Verbeek, adviseur van de Vlinderstichting: 'Het huidige beheer is funest voor de insektenfauna!'

De Vlinderstichting heeft in het Vlinderjaar 1989 de Westelijke Achterhoek als proefgebied aangewezen. In dit gebied wordt bekeken met welke maatregelen de natuurgebieden, maar ook het stedelijk groen, vlinder-vriendelijk beheerd kunnen worden. Peter Verbeek bezoekt voor de Vlinderstichting een aantal van die gebieden en geeft er zijn visie over.

Adrie Otte

Mistroostig kijkt hij naar buiten. De regen valt met bakken uit de hemel. 'Dat wordt niets meer vandaag'. Peter Verbeek is een echte veldbioloog: het liefst altijd buiten. Na zijn studie biologie in Nijmegen inventariseerde hij enige tijd waterplanten langs de grote rivieren. Daarna kwam hij als adviseur bij de Vlinderstichting terecht.

In het kader van het Regionaal Projekt in de Achterhoek bekijkt hij 4 natuurgebieden en landgoederen: Landgoed Hagen van het Gel-

---

'Er werd een bladzijde uit het verleden opengeslagen.'

---

dersch Landschap, De Dorth van Natuurmonumenten en de Boswachterijen Slangenburg en Ruurlo van Staatsbosbeheer. Hij bekijkt wat er in deze proefgebieden gedaan kan worden om de vlinderstand sterk te verbeteren. Van elk gebied maakt hij vervolgens een rapport, waarin hij per perceel aangeeft wat er moet gebeuren en waarom. Het Gellersch Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben zelf deze proefgebieden aangewezen om ze vlindervriendelijk te gaan beheren. Zij zullen dus ook iets met de adviezen van Verbeek moeten doen.

Veel beheerders van natuurgebieden zijn bosbouwers; zij zijn niet in de eerste plaats ecologisch opgeleid. In het voorjaar van 1989 organiseerde de Vlinderstichting voor hen een theoretische cursus over vlindervriendelijk natuurbeheer. Beheerders hebben daarnaast veel behoefte aan concrete aanwijzingen. Daarom werd Peter ingeschakeld. 'Die mensen hebben niets aan kreten als *verbreed de bospaden*. Maar als ik een pad aanwijs en zeg: *'Die twee rijen bomen moeten weg'*, dan weten ze wat de bedoeling is.' Peter legt uit dat bomen, hoe belangrijk ook, toch wel eens in de weg kunnen staan.

De beheerders zelf zien de noodzaak van kappen vaak niet in, totdat zij de resultaten aanschouwen. Dat bleek duidelijk bij een excursie tijdens de cursus. Het clubje wandelde onder leiding van Verbeek door Landgoed de Beekvliet in de gemeente Lochem, toen zij bij een voormalige laan kwamen. Staatsbosbeheer had plaatselijk alle bomen daarlangs weggekapd omdat zij te oud waren geworden. Er stond een weelderige vegetatie én het barstte er van de vlinders. Ook Verbeek glundert van genoeg als hij zich het tafereel herinnert. 'Er zaten een vlinders, man! Groentjes, heel veel Landkaartjes, Citroentjes. En alleen op dat stuk. Dat sprak die mensen zo aan. Ze reageerden meteen 'Nou, dat gaan wij ook doen.'

Zo snel gaat het echter niet. Eerst gaat Verbeek met de beheerder het terrein verkennen en de doelstellingen van het huidige beheer bespreken. Daarna gaat hij alleen op stap. Elke vierkante meter van het gebied bekijkt en beoordeelt hij. Op een kaart geeft hij vervolgens aan wat er precies moet gebeuren. Hij kent de vier proefgebieden dan ook als zijn broekzak. 'Ik heb dingen ontdekt die de beheerder zelf nog niet gezien had. Zo bleken er in de Hagen bij Doetinchem twee grote open percelen te zijn die de beheerder niet kende. Ook een voormalig ven en een

'Dit is nu een voorbeeld van een slechte bosrand.'

schraal graslandje heb ik ontdekt. De beheerders weten wel veel, maar lang niet alles. Ze kennen hun eigen gebied niet goed, omdat ze er tegenwoordig zoveel onder zich hebben.' Volgens Peter is het goed dat iemand met een andere invalshoek er eens naar kijkt en met nieuwe ideeën komt.

De huidige staat van de gebieden geeft Verbeek veelal weinig redenen tot jubelen. Veel percelen bestaan uit dicht bos van één boomsoort. Vennen, heidevelden en graslanden zijn bebost. Grote stukken land zijn van oudsher verpacht aan boeren, waardoor de beheerders er op korte termijn niets mee kunnen doen.

Toch is de armoede aan vlinders in veel gevallen eenvoudig te verhelpen. Verbeek: 'Het bos is in het Nederlandse klimaat veel te koel voor dagvlinders. Er dringt geen zonlicht door. Daarom moet er meer variatie komen: open plekken en een goede bosrandstructuur moeten gecreëerd worden. Alle bosvlinders zijn gebonden aan die structuren. Een goede bosrandstructuur bestaat uit een zoom- en mantelvegetatie. Dat is een soort kruid- en struiklaag die langs de bomen groeit. Daar staan bomen en struiken die niet in de bossen kunnen voorkomen, zoals Meidoorn, Sleedoorn en Kornoelje, er staan nektarplanten en er dringt voldoende zon door.'

Jarenlang 'verkeerd' beheer hoeft dan ook

geen onherstelbare schade aan te richten. Met een ander beheer kan in veel gevallen zelfs de oorspronkelijke vegetatie en daarmee een deel van de dagvlinders weer terugkeren. Verbeek haalt een voorbeeld aan uit Landgoed de Slangenburg. 'Dat was vroeger fantastisch: 75 dagvlindersoorten hebben er gezeten. Door de intensivering van de landbouw, de ontwatering en een bosbouw die puur op produktie van hout is gericht, is er veel verloren gegaan. Het is triest wat je nu ziet: ik heb er iets meer dan 20 soorten gezien, waaronder geen enkele bijzondere.'

Verbeek pakt er een kaart bij. Oranje en blauwe lijnen en vlakken versieren de kreukelige kopie. De vouwen in de kaart zijn al bijna doorgesleten. 'Vroeger hebben er vochtige weilanden gelegen; ze werden volledig dichtgeplant. Soms zijn daar nog sporen van te zien. Zo is er laatst door het bos een greppel gegraven. Daarlangs is een stuk opgekapte grond is opgeworpen. Langs de kanten van die greppel kwamen hele leuke plantesoorten op.' Verbeek wordt enthousiast: hij gaat sneller praten, zijn stem klinkt hoger en zijn handen gebaren om zijn woorden kracht bij te zetten. 'Er wordt echt een bladzijde uit het verleden opengeslagen. Dwergbies, Liggend hertshooi, Waterpunge en Lage zegge staan er nu. Al die zaden die nog in de grond zaten kregen de kans om te ontkiemen. Helaas blijft het maar bij een klein stukje, en als dat dichtgroeit zijn die plantjes ook weer verdwenen.

'Zo zijn er in de Slangenburg ook diverse stukken die vroeger geheel open waren. Ook die zijn volledig bebost. Nu is er weer een stuk opgekapte grond: er dringt weer zonlicht door en gedeeltelijk komt de oorspronkelijke begroeiing weer op. Het is ontzettend leuk: je ziet er nu, na een jaar, al Icarusblauwtjes en Vuurvlindertjes vliegen.'

Peter is volledig verkikkerd op Landgoed Hagen, het vlinderproefgebied van het Geldersch Landschap. Dit gebied heeft volgens hem verreweg de meeste potenties voor een weelderige vlinderfauna. 'Ik heb voor de Hagen aangegeven welke soorten terug zouden kunnen komen. Dat zijn de Zilveren maan, de Bosparelmoervlinder, die er in 1985 nog is gezien, de Grote weerschijnvlin-

der, het Heideblauwtje, het Gentiaanblauwtje, de Bruine vuurvlinder.... Sommige soorten als de Zilveren maan kunnen dat helaas niet vanzelf. Zij zitten nergens meer in de buurt. Herintroductie is voor hen de enige oplossing. Maar zover is het nog lang niet, eerst moet het gebied geschikt voor het dier zijn.'

'Je gebruikt vlinders als kapstok voor een beter natuurbeheer'

Vindt hij dat je de natuur zo kunstmatig moet herstellen? 'De meeste vlinders zijn door volstrekt onnatuurlijke oorzaken verdwenen, ik vind dat we ze nu op een onnatuurlijke manier weer terug moeten halen.'

Hij is een levende dierenencyclopedie. Verbeek weet zo een aantal diergroepen te noemen die zeker mee zullen profiteren van de maatregelen die hij voorstelt. 'Veel andere insecten dan vlinders zullen ervan profiteren. Maar ook vogels. Als er meer insecten zijn, komen die er op af. Dat geldt ook voor amfibieën en reptielen, die hebben net als vlinders veel zon nodig. In één van de gebieden die ik bezocht heb zit een zeldzame pad.' Verbeek verzoekt dringend om de naam van het gebied en de pad niet te noemen, ter bescherming tegen 'die idioten die ze in hun terrarium willen hebben'. 'Dat dier heeft poelen nodig, maar die zijn volledig dichtgegroeid. Zij zijn ongeschikt geworden als voortplantingsgebied. De eitjes van de dieren hebben licht nodig: de zon warmt ze op. Nu komen de eitjes niet uit omdat de poelen overschaduwd zijn. De padden hebben ook open, zandige hellingen nodig, waarin ze zich ingraven. Die hellingen zijn nu bebost. Er komt geen zon meer op en het zand is vastgelegd. Zo zijn ze totaal ongeschikt voor dat beest. Voor deze paddesoort zijn open plekken dus net zo essentieel als voor vlinders.'

'Allerlei amfibieën en reptielen profiteren ervan. Ik denk ook aan de Boomkikker. 's Zo-

mers zit hij op braamstruiken in de mantelvegetatie. Als die er niet zijn verdwijnt het dier. De Boomkikker eet insecten. Zoom- en mantelvegetaties zijn voor die beesten ideaal: zowel vanwege de zon als de insecten! Het is logisch: je krijgt meer variatie, dus meer plantesoorten, dus meer diersoorten. 'De plannen die ik maak zijn zeker niet alleen geschikt voor vlinders. Je gebruikt vlinders als kapstok voor een beter natuurbeheer. Omdat veel bekend is over de ecologie van dagvlinders, kun je duidelijk aantonen welke maatregelen belangrijk zijn en waarom. Wat betreft veel andere dieren is dat onbekend, maar het blijkt dat zij ook van die maatregelen profiteren. Dat staat buiten kijf!'

De beheersplannenmakers van het Geldersch Landschap hebben de voorstellen van Verbeek al onder ogen gehad. 'We hebben alles punt voor punt doorgenomen. Ze waren enthousiast en konden er ook iets mee omdat het zo concreet is. Wel zeiden ze dat ik niet moest verwachten dat alles direkt uitgevoerd zal gaan worden, maar ze gaan alle mogelijkheden bekijken.'

Kosten de maatregelen die hij voorstelt meer geld dan het traditionele beheer? 'Het zal heel erg van het gebied afhangen. In veel bossen bijvoorbeeld, zijn de paden nu erg smal. Daar kan geen licht tot de bodem doordringen, zodat er niets groeit. Je hoeft dan ook niets te doen. Als je brede bospaden maakt, moet je regelmatig maaien en kappen. Dat kost dus meer geld. Daartegenover staat dat extensieve begrazing bijvoorbeeld weinig kost, afgezien van een eenmalige investering in wildrasters en vee. De dieren houden alles dan open.'

'Ik denk dat het beheer dat ik voorstel in het begin meer kost, later minder. Bossen zullen wat meer kosten, maar weilanden minder. Bovendien, we kunnen het niet maken om op de traditionele manier door te gaan. Alles verdwijnt!'

SUMMARY

Peter Verbeek tells about his work as adviser of the Dutch Butterfly Foundation. One of his tasks is to inspect four nature reserves in the province of Gelderland and see if a different management could lead to an improvement of the butterfly population there.